

محمدرضا سرکارآرانی
عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت معلّم کاشان

مطالعه تطبیقی نظام تربیت معلّم ایران و ژاپن

معلّمان، اساسی‌ترین نقش را در جریان یادگیری و نهایتاً پرورش دانش‌آموزان برعهده دارند و اهمیت و برجستگی این نقش حساس، حداقل برمدیران و برنامه‌ریزان نظام آموزش و پرورش، پوشیده نیست. آنچه در شرایط فعلی نیاز به بررسی، مطالعه و تجزیه و تحلیل دقیق و عمیق دارد، دشواریهایی است که نظام آموزش و پرورش کشور در احراز موقعیت والای معلّم و ایجاد شرایط لازم برای جذب، تربیت و ایفای نقش حساس و پیچیده آن در جریان پرورش و هدایت رشد و تعالی دانش‌آموزان با آن روبه‌روست.

پیچیدگی وظایف و مسؤولیت‌های سنگین این منزلت مهم در نظام آموزش و پرورش، به‌علاوه نقش همه‌جانبه‌ای که بر اثر بخشی کل سازمان و مدیریت آموزشی کشور دارد، توجه و اهمیت فوق‌العاده‌ای را به پژوهشهایی که بتواند به بررسی همه‌جانبه دشواریها و بهره‌گیری از تجربه‌های آموزشی سایر ملل پردازد و راه‌حل‌های مؤثر و عملی پیشنهاد کند بخشیده است.

نگارنده، با بهره‌گیری از تجربه‌های سودمند ژاپن، در زمینه بهسازی و توسعه نظام تربیت معلّم، کوشیده است با توجه به دشواریهای موجود در نظام تربیت معلّم کشور، ضمن مقایسه نظام شیوه‌های جذب و تأمین و تربیت نیروی انسانی آموزش و پرورش ایران و ژاپن، پیشنهادهای لازم را ارائه نماید.

نظام تربیت معلم ایران

الف. سیر تاریخی

در سال ۱۲۹۷ ه. ش. دارالمعلمین مرکزی تهران تأسیس شد. این مرکز در دو سطح ابتدایی و عالی به آموزش و پرورش معلمان برای دوره‌های ابتدایی و دبیرستان اشتغال داشت. در سال ۱۲۹۹ دارالمعلمین عالی از طرف وزارت فرهنگ تأسیس شد و وظیفه آموزش دبیران دبیرستانها در دو رشته علمی و ادبی را برعهده گرفت.

در سال ۱۳۱۲ دارالمعلمین عالی به دانشسرای عالی تغییر نام داد و در همین سال، قانون تربیت معلم به تصویب مجلس شورای ملی رسید، دانشسراهای مقدماتی برای پرورش معلمان دوره‌های ابتدایی، تشکیل شد و برای اولین بار به موجب قانون، معلمان مستخدمان رسمی دولت شناخته شدند.

در پی این اقدامات در سالهای بعد برای تأمین معلمان مورد نیاز دبستانهای مناطق کوچک روستایی و دورافتاده و عشایر، دانشسراهای روستایی و عشایری ایجاد شد و افرادی که در این مناطق دارای مدرک تحصیلی پایان دوره ابتدایی بودند با یک تا دو سال آموزش در این مؤسسات شبانه‌روزی آگاهیها و مهارت‌های لازم را برای آموزش و پرورش کودکان دوره دبستان در این مناطق به دست می‌آوردند.

در سال ۱۳۱۷ شورای عالی فرهنگ اساسنامه دانشسرای تربیت بدنی را تصویب کرد و به موجب این اساسنامه دوره دانشسرای تربیت بدنی دو سال بود و کسانی در دانشسرا پذیرفته می‌شدند که دارای گواهینامه رسمی پایان دوره اول دبیرستان بودند. در سال ۱۳۳۲-۱۳۳۱ دانشسرای کشاورزی نیز از طرف وزارت فرهنگ تأسیس شد. در سال ۱۳۳۸ و ۱۳۳۹ ه. ش. به موجب اساسنامه‌ای که شورای عالی آموزش و پرورش به تصویب رساند مراکز تربیت معلم یکساله تأسیس شد. در این مراکز دارندگان گواهینامه پایان دوره دبیرستان پذیرفته می‌شدند و ضمن یک سال آموزش و پرورش، برای تدریس در دبستانها آماده می‌گردیدند.

از سال تحصیلی ۴۹-۱۳۴۸ به منظور تأمین نیازهای مدارس راهنمایی تحصیلی، دانشسراهای راهنمایی تأسیس شدند. در این دانشسراها دارندگان گواهینامه دیپلم پذیرفته می‌شدند و ضمن دو سال تحصیل در پنج رشته ریاضی، علوم تجربی، ادبیات و علوم انسانی، زبان خارجه و حرفه و فن درجه تخصصی فوق‌دیپلم را در یکی از

رشته‌های مذکور به دست می‌آوردند و در مدارس راهنمایی تحصیلی مشغول تدریس می‌شدند.

در سالهای ۵۲-۱۳۵۱ آموزش و پرورش دوره قبل از دبستان مورد توجه قرار گرفت و بدین منظور مراکز آموزش مربی کودک تأسیس شد. از سال ۱۳۵۲ دانشگاه تربیت معلم جایگزین دانشسرای عالی گردید. و در سال تحصیلی ۵۵-۱۳۵۴ تعداد ۱۶۲ باب دانشسرای مقدماتی و مرکز تربیت معلم یکساله و دو ساله دایر بوده است.^(۱) پس از پیروزی انقلاب اسلامی، در سال ۱۳۶۲ اساسنامه جدید مراکز تربیت معلم از سوی شورای عالی آموزش و پرورش به تصویب رسید. شورای مذکور دوره تربیت معلم را دو ساله و نحوه اداره آن را شبانه روزی تصویب کرد. به علاوه برای تأمین نیروی انسانی مناطق محروم طرح دانشسراهای تربیت معلم چهارساله به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسید.

ب. وضعیت فعلی

در شرایط فعلی سه نوع مرکز برای تربیت معلمان کشور وجود دارد که عبارتند از:

۱. مراکز تربیت معلم. دانشجویان این مراکز از بین دارندگان گواهی نامه دیپلم انتخاب می‌شوند و پس از دو سال تحصیل موفق به دریافت مدرک فوق دیپلم در یکی از رشته‌های آموزش ابتدایی، ادبیات فارسی، علوم اجتماعی، تعلیمات دینی، عربی، زبان فرانسه و آلمانی، زبان انگلیسی، هنر، ریاضی، علوم تجربی، کودکان استثنایی، و تربیت بدنی می‌شوند.

برنامه‌های آموزشی این دوره شامل دو بخش عمومی و اختصاصی است. دروس عمومی دوره دو ساله مراکز تربیت معلم سال اول ۲۲ و در سال دوم ۱۸ ساعت است. و شامل دروس عمومی، تربیتی و روان‌شناسی است. در رشته‌های اختصاصی دانشجویان علاوه بر آموزش دروس عمومی متناسب با رشته تخصصی خود هفته‌ای بین ۱۴ تا ۲۶ ساعت آموزشهای لازم در رشته تخصصی را فرا می‌گیرند.

برنامه‌ریزی، فراهم ساختن امکانات، اداره و نظارت بر این مرکز به عهده معاونت تأمین و تربیت نیروی انسانی وزارت آموزش و پرورش است که این امر از طریق اداره کل تربیت معلم این معاونت با هماهنگی با سایر واحدهای ستادی وزارت آموزش و پرورش انجام می‌شود.

تعداد این مراکز در رشته‌های ادبیات، امور پرورشی، آموزش ابتدایی، تربیت بدنی، دینی و عربی، حرفه و فن، زبان انگلیسی، علوم اجتماعی، علوم تجربی، علوم ریاضی، علوم هنری و کودکان استثنایی در سال تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱ تعداد ۱۹۸ باب بوده و تعداد دانشجویان آنها ۵۸۴۸۹ نفر بوده است.^(۲)

۲. **دانشسراهای تربیت معلم روستایی.** این مراکز دانش آموزان خود را از میان دارندگان گواهینامه پایان دوره راهنمایی تحصیلی بومی هر منطقه انتخاب می‌کنند. دوره آنها چهارساله و دو ساله است. در سال‌های اول و دوم و سوم هفته‌ای ۳۴ ساعت و در سال چهارم هفته‌ای ۳۶ ساعت آموزش می‌بینند. برنامه‌های سالهای اول و دوم شبیه دوره دبیرستان است. بعلاوه، متناسب با هر منطقه، در سال دوم آموزش‌های خانه‌داری برای دختران و کشاورزی و دامپروری برای پسران ارائه می‌شود.

برنامه‌های آموزشی سالهای سوم و چهارم شامل دانشها و مهارت‌های لازم برای تدریس در دوره ابتدایی است و در سال چهارم هر دانش آموز موظف است هفته‌ای شش ساعت به تمرین معلمی بپردازد. پس از پایان دوره به آنها مدرک دیپلم کامل دوره دبیرستان داده می‌شود و جهت خدمت در مناطق روستایی به استخدام آموزش و پرورش درمی‌آیند.

اداره این مراکز نیز همچون تربیت معلم برعهده معاونت تأمین و تربیت نیروی انسانی وزارت آموزش و پرورش است. تعداد این مراکز در سال تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱ بالغ بر ۳۵۷ باب و تعداد دانش آموزان آن ۴۸۲۵۶ نفر بوده است.^(۳)

۳. **دانشگاههای تربیت معلم.** در بیشتر دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی رشته‌های تحصیلی دبیری نیز در کنار سایر رشته‌های تحصیلی آزاد وجود دارد و دانشجویان می‌توانند با انتخاب خود در رشته‌های دبیری پذیرفته شوند. ولی دانشگاههای تربیت معلم فقط ویژه رشته‌های دبیری است که در رشته‌های مختلف آموزشی برای آموزش و پرورش دبیر تربیت می‌کنند. تعداد این دانشگاهها در سالهای اخیر افزایش یافته است و کلیه واحدهای آموزش عالی تابعه دانشگاه تربیت معلم تهران در زاهدان، اراک، یزد، کاشان و سبزوار از سال تحصیلی ۶۹-۱۳۶۸ به صورت دانشگاههای تربیت معلم در آمده‌اند و مقرر شده است که در هر استان يك دانشگاه تربیت معلم جهت آموزش و پرورش دبیران مورد نیاز کشور تأسیس شود.

دانشجویان دانشگاههای تربیت معلم در آغاز تحصیلات خود به وزارت آموزش

و پرورش تعهد می دهند تا پس از پایان دوره کارشناسی به استخدام وزارت آموزش و پرورش درآیند و به خدمت در مناطق مورد نیاز مشغول شوند. این دانشجویان در دوران تحصیل از بورس تحصیلی وزارت آموزش و پرورش بهره مند می شوند و ملزم به انجام تعهد خود هستند.

دانشجویان رشته های کارشناسی دبیری در یک دوره تحصیلی، که دست کم چهار سال به طول می انجامد، آموزشهای لازم در زمینه های عمومی، تربیتی و تخصصی و پایه در رشته اختصاصی را می گذرانند و در پایان دوره مدرک تحصیلی کارشناسی دبیری در رشته خود را دریافت می کنند.

ج. ساعات کار و تدریس معلّمان

در مدارس ابتدایی و دوره قبل از دبستان، هر کلاس معلّم واحدی دارد. و در زمینه امور پرورش و تربیت بدنی مربی ویژه ای در مدرسه حضور دارد. در دوره راهنمایی تحصیلی و دبیرستان هر درس دارای معلّم ویژه ای است و به علاوه مربیان طرح کاد، ورزش و امور پرورشی هر یک وظایف خود را انجام می دهند. ساعات تدریس در دوره راهنمایی تحصیلی و دبیرستان ۲۴ ساعت در هفته است و این بیشترین ساعات موظف یک معلّم در طول هفته در مدرسه است. در دوره ابتدایی ساعات موظف یک معلّم به ۳۴ ساعت در هفته می رسد.

در سال تحصیلی ۱۳۷۱-۷۲ میانگین تراکم دانش آموز در کلاسهای ابتدایی در مناطق شهری ۳۴/۸۷ در مناطق روستایی ۲۵/۰۷ و در مناطق شهری و روستایی روی هم ۲۹/۶۶ بوده است. (۴)

به علاوه، در سال تحصیلی ۱۳۷۱-۷۲ میانگین تراکم دانش آموز در کلاس های مدارس راهنمایی تحصیلی مناطق شهری ۳۶/۸۵، در مناطق روستایی ۲۷/۲۹ و در مناطق شهری و روستایی روی هم ۳۳/۲۰ بوده است. (۵) تراکم دانش آموزان در کلاسهای مدارس دوره دبیرستان در آمار سال ۷۱-۷۲ نیامده است ولی با توجه به آمار سال تحصیلی ۱۳۶۶-۶۷ به شرح زیر بوده است. (۶)

۳۳/۸۵	در کل دبیرستان های کشور
۲۳/۴۲	در دبیرستان های مناطق روستایی
۳۵/۴۷	در دبیرستان های مناطق شهری
۳۷/۲۱	در دبیرستان های مناطق بیست گانه تهران

در سال تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱ در دوره ابتدایی نسبت شاگرد به معلم در مدارس شهری ۳۷/۰۹ در مدارس روستایی ۳۴/۰۶ و در مدارس شهری و روستایی ۳۵/۶۶ بوده است.^(۷) این نسبت در مورد دبیرستانهای کشور در سال تحصیلی ۶۷-۱۳۶۶ تقریباً ۲۶/۱۴ بوده است.^(۸)

جدول ۱ درصد توزیع معلمان برحسب مدرک تحصیلی در دوره‌های مختلف آموزشی در سال تحصیلی ۶۷-۱۳۶۶ را نشان می‌دهد.^(۹)

جدول ۱. درصد توزیع معلمان برحسب مدرک تحصیلی در دوره‌های مختلف آموزشی در سال تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱

مدرک تحصیلی	معلمان ابتدایی	معلمان راهنمایی تحصیلی	معلمان دوره دبیرستان
لیسانس و بالاتر	۰/۸۶	۵/۲۵	۶۰/۸۲
فوق دیپلم	۲۱/۹۲	۷۴/۰۳	۱۹/۰۴
دیپلم	۷۲/۸۶	۱۹/۳۱	۱۸/۷۶
کمتر از دیپلم	۴/۳۶	۱/۴۰	۱/۳۸
جمع	%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰

د. حقوق و تسهیلات رفاهی معلمان

حقوق معلمان براساس سنوات خدمت و مدرک تحصیلی آنها تعیین می‌شود. تسهیلات رفاهی و میزان حقوق آنها بسیار محدود است و نسبت به سایر مشاغل اجتماعی با تحصیلات و تجربه یکسان به هیچ وجه قابل مقایسه نیست. حقوق و تسهیلات رفاهی معلم در برخی موارد حتی از حقوق یک کارگر ساده نیز کمتر است و این تأمین شغلی معلم را دشوار کرده تا جایی که تأیید منفی آن در محیطهای آموزشی و پرورشی کاملاً محسوس است.

نظام تربیت معلم ژاپن

الف. سیر تاریخی^(۱۰)

تربیت معلم در ژاپن در سال ۱۸۷۲ م. با تأسیس دانشسرای توکیو شکل منظمی پیدا کرد. دانشسراها عموماً معلمان دوره ابتدایی را پرورش می‌دادند و دانشسراهای عالی به معلمان دوره اول دبیرستان اختصاص یافته بود. پس از جنگ جهانی دوم تغییرات

مطالعه تطبیقی نظام تربیت معلم ایران و ژاپن : ... ۱۹۳

اسامی در نظام تربیت معلم ایجاد شد. دوره دانشسراها به چهار سال افزایش یافت و تربیت معلم به مدارس عالی و دانشگاهها واگذار گردید. برنامه‌های آموزشی مراکز تربیت معلم نیز تغییر کرد و براساس سه محور اساسی آموزش و پرورش عمومی، آموزش و پرورش معلمان، و آموزشهای تخصصی در رشته معین تدوین شد.

در سال ۱۹۴۹ قانون «اعطای گواهینامه کارکنان آموزشی» به تصویب رسید. براساس این قانون، مدارس عالی و دانشگاههای دولتی موظفند دانشجویان علاقه‌مند را برای اخذ گواهینامه معلمی آماده کنند. بعلاوه، دانشگاههای محلی و خصوصی نیز با اجازه وزارت آموزش و پرورش و با ارائه واحدهای تعیین شده نسبت به پرورش دانشجویان برای اخذ گواهینامه معلمی اقدام می‌نمایند. بدین ترتیب نظام تربیت معلم ژاپن، پس از جنگ جهانی دوم دارای ویژگیهای عمده زیر گردیده است :

۱. به دانشجویان گواهینامه معلمی داده می‌شود؛

۲. تربیت معلم توسط دانشگاهها و مدارس عالی انجام می‌شود؛

۳. از دانشجویان تعهد خدمت گرفته نمی‌شود و فارغ‌التحصیلان در انتخاب شغل

معلمی آزادند.

در فاصله سالهای ۱۹۷۸ تا ۱۹۸۱ سه دانشگاه تربیت معلم ایجاد شده است که فقط به تربیت معلم می‌پردازند و با ارائه دوره‌های فوق لیسانس شرایط لازم برای ادامه تحصیل معلمان شاغل را فراهم می‌آورند.

ب. گواهینامه‌های معلمی

گواهینامه معلمی برای انجام شغل معلمی ضروری است و اختصاص به دوره مشخصی ندارد بلکه در همه مدارس، معلمان باید دارای دانشنامه معلمی باشند. این گواهینامه‌ها توسط شوراهای آموزش و پرورش استان و در دو سطح یک و دو داده می‌شود. معلمان مدارس ابتدایی و دوره اول دبیرستان در صورتی که دوره دو ساله آموزشی را در یکی از مؤسسات آموزش عالی گذرانده باشند، گواهی درجه دو می‌گیرند و به معلمانانی که دوره چهار ساله دانشگاهی را گذرانده باشند، گواهی درجه یک داده می‌شود. دارندگان گواهی درجه یک در مدارس دوره اول دبیرستان و دارندگان گواهی درجه دو در مدارس ابتدایی به تدریس می‌پردازند. گواهینامه داده شده در تمامی استانها معتبر است و نوعی ضمانت کاری برای سراسر زندگی معلم محسوب می‌گردد. معلمان دوره دوم دبیرستان دو نوع گواهینامه دریافت می‌کنند، به دارندگان درجه

لیسانس، گواهینامه درجه دو و به دارندگان مدرک بالاتر از لیسانس، گواهینامه درجه یک داده می شود. آموزشهای ضمن خدمت و شرکت در دوره های آموزشی دانشگاههای تربیت معلم این امکان را به معلمان شاغل می دهد تا گواهینامه درجه دو خود را به گواهینامه درجه یک تبدیل کنند.

هر دانشگاه یا مؤسسه ای که بخواهد گواهینامه معلمی صادر کند، باید قبلاً از وزارت آموزش و پرورش مجوز لازم را دریافت کرده باشد. هرگاه متقاضیان اخذ گواهینامه معلمی در یکی از دانشگاهها و مدارس عالی مجاز و معتبر تحصیل نکرده باشند، وزارت آموزش و پرورش از طریق آزمون به دادن گواهینامه معلمی به آنان اقدام می کند. در شرایط فعلی، ۸۴ درصد از دانشگاهها در ژاپن دارای دوره هایی هستند که چنانچه دانشجویان آنها را بگذرانند، قادر به دریافت گواهینامه معلمی خواهند بود.^(۱۱) معمولاً مدارس عالی و دانشگاههای تربیت معلم دارای یک یا چند مدرسه وابسته اند تا تمرین دبیری دانشجویان در آنها انجام شود و به علاوه پژوهشهای مربوط به آموزش و پرورش با همکاری آنها صورت گیرد. همچنین هر یک از مؤسسات تربیت معلم با برخی از دانشگاهها و مؤسسه های تحقیقاتی ارتباط دارند و از نتایج تحقیقات آنها استفاده می کنند. از مهمترین آنها مؤسسه تحقیقات تکنولوژی آموزشی و تحقیقات برنامه ریزی درسی است.

وزارت آموزش و پرورش بر آموزش ضمن خدمت معلمان تأکید زیادی دارد و شوراهای تربیتی را ترغیب و حمایت می نماید تا دوره های آموزشی پرورشی لازم را برای معلمان تازه کار و با سابقه ترتیب دهند. وزارت آموزش و پرورش نیز دوره های آموزش ضمن خدمت برای مدیران، معاونان، معلمان، مشاوران و راهنمایان آموزش و پرورش ترتیب می دهد و این دوره ها را از طریق شوراهای آموزش و پرورش تداوم و گسترش می بخشد.

مسوؤلان اداره آموزش و پرورش، آموزش ضمن خدمت را صرفاً به عنوان وسیله انتقال و توسعه دانش و مهارتهای آموزشی و درسی مورد توجه قرار نمی دهد بلکه به آن به صورت عاملی حیاتی برای پیشرفت شخصیت و گسترش اخلاق و طرز تفکر صحیح و اصول زندگی می نگرند و بدین جهت دانشگاهها، مؤسسات پژوهشی و ادارات آموزش و پرورش این نقش مهم را برعهده دارند. در این ارتباط، اعزام به خارج از کشور برای گذراندن دوره های آموزشی کوتاه مدت از امتیازات ویژه معلمان نسبت به سایر کارمندان محسوب می گردد. توجه به این مهم که در سالهای ۸۱-۱۹۸۰ افزون بر ۴۰ درصد

مطالعه تطبیقی نظام تربیت معلّم ایران و ژاپن : ۱۹۵

معلّمان بیش از ۲۰ سال سابقه خدمت داشته‌اند^(۱۲) ضرورت آموزشهای ضمن خدمت را بیشتر نمایان می‌سازد.

ج. ساعات کار و تدریس معلّمان

در کودکانها و مدارس ابتدایی، هر کلاس معلّم واحدی دارد و در مدارس ابتدایی، برای دروس مشخص از جمله ورزش، صنایع دستی، هنر و موسیقی معلّم ویژه وجود دارد. تدریس در دوره اول دبیرستان براساس گروه آموزشی مشخص در یک یا دو زمینه درسی خاص، برای چند کلاس صورت می‌گیرد، اما در دوره دوم دبیرستان تخصصی‌تر است و معلّمان معمولاً در یک زمینه مشخص و حتی گاهی یک موضوع درسی خاص به تدریس می‌پردازند. در مدارس گروههایی از معلّمان زیر نظر مدیر و ناظم، نقش رهبری برخی از فعالیتهای مربوط به کتابهای درسی برنامه مدارس، مسائل آموزش و پرورش، روشهای تدریس را برعهده دارند. این گروه از معلّمان تحت عنوان شانین (راهنمایان تعلیماتی) شناخته می‌شوند.

در سال ۱۹۸۸ در سطح کشور، میانگین تراکم دانش آموز در هر یک از کلاسهای دوره ابتدایی ۳۰/۸ نفر بوده است و در دوره دوم دبیرستان، در دوره تمام وقت ۴۵ نفر و در دوره نیمه وقت ۴۰ نفر است.^(۱۳)

در سال ۱۹۸۶ در مدارس ابتدایی در برابر هر معلّم ۲۳/۵ دانش آموز و در مدارس دوره اول دبیرستان ۲۱ دانش آموز و در دوره دوم دبیرستان ۱۸/۶ نفر مشغول به تحصیل بوده‌اند.^(۱۴)

ساعاتی حضور معلّم در مدرسه ۴۴ ساعت در هفته است ولی ساعات تدریس آنها با توجه به شرایط و امکانات دوره آموزشی، موضوع درس، و نوع مدرسه متفاوت است. جدول ۲ میانگین ساعاتی تدریس هفتگی معلّمان در مدارس دولتی در سالهای ۱۹۶۵ و ۱۹۸۶ را نشان می‌دهد.^(۱۵)

جدول ۲. میانگین تعداد ساعات تدریس معلّمان در هفته در مدارس دولتی ژاپن در سالهای ۱۹۶۵ و ۱۹۸۶

۱۹۸۶	۱۹۶۵	سطح مدرسه
ساعات ۱۸/۸	ساعات ۳۱/۵	مدرسه ابتدایی
۱۴/۹	۲۸	مدرسه دوره اول دبیرستان
۱۴/۴	۲۲/۱	مدرسه دوره دوم دبیرستان

د. نحوه گزینش معلمان

اولین شرط انتخاب معلم، دارا بودن گواهینامه است. شورای آموزش و پرورش استان، مسؤول انتخاب معلم برای مدارس استان و مدارس شهرستان است و در مدارس خصوصی، گزینش معلمان توسط مدیران یا شوراهای ویژه مدرسه صورت می گیرد. به جهت تعداد زیاد داوطلبان، از تعداد مورد نیاز انتخاب معلم براساس نتایج آزمونهای علمی، مصاحبه ها و سنجش تواناییهای کاری داوطلبان انجام می شود.

براساس آمار رسمی وزارت آموزش و پرورش ژاپن در سال ۱۹۸۸ تعداد کل معلمان در دوره های مختلف آموزشی ۱۳۴۷۹۶۱ نفر بوده است. زنان در کودکانها ۹۴ درصد معلمان و در مدارس ابتدایی ۵۶ درصد از کارکنان آموزشی را تشکیل می دهند. این نسبت در سطح آموزش عالی به ۳۸/۸ درصد و در سطح آموزش دوره دوم دبیرستان به ۱۸/۷ درصد کاهش می یابد. (۱۶)

در جدول ۳ درصد توزیع معلمان برحسب مدرک تحصیلی در سال ۱۹۸۶ نشان داده شده است. (۱۷)

در جدول ۳. درصد توزیع معلمان برحسب مدرک تحصیلی در سال ۱۹۸۶

مدرک تحصیلی	معلمان ابتدایی	معلمان دوره اول دبیرستان	معلمان دوره دوم دبیرستان
تحصیلات دوره دانشگاهی (لیسانس یا فوق لیسانس)	۶۷/۳	۸۲	۹۰/۹
تحصیلات دوره مدارس عالی	۲۶/۷	۱۵/۹	۵/۱
تحصیلات دوره کامل دبیرستان	۵	۱/۲	۱
نامشخص	۱/۱	۰/۸	۲/۹

ه حقوق و تسهیلات رفاهی معلمان

حقوق معلمان براساس دو عامل اساسی تحصیلات و سابقه خدمت پرداخت می شود. معلمان از جهت میزان حقوق به سه طبقه تقسیم می شوند:

۱. معلمان کودکانها، مدارس ابتدایی و دوره اول دبیرستان؛
۲. معلمان مدارس دوره دوم دبیرستان؛
۳. معلمان مدارس عالی فنی.

حقوق معلّمان همه ساله مورد تجدید نظر قرار می‌گیرد و با افزایش قیمت‌ها، جهت بالا بردن قدرت خرید معلّمان اضافه می‌شود. علاوه بر حقوق ماهانه، کلیه معلّمان از کمک‌های غیر نقدی (بن)، کمک عائله‌مندی، کمک هزینه مسکن، کمک هزینه رفت و آمد نیز بهره‌مند می‌شوند. مهمترین مزایای شغلی معلّمی پاداشهایی است که تحت عنوان «بن» هر سه ماه یک بار به معلّمان داده می‌شود و میانگین آنها در سال، معادل پنج برابر حقوق ماهانه آنهاست اضافه بر اینها، معلّمانی که خدمت شایسته‌ای انجام دهند اضافه حقوق و ترفیع متناسب خود را دریافت می‌دارند. معلّمان در هر شرایطی بیش از سایر کارکنان دولتی هم‌ردیف خود از نظر موقعیت شغلی و تحصیلات، حقوق می‌گیرند مگر در سنین آخر خدمت که کارمندان عالی‌رتبه، در جایگاه مدیریت تا ۸ درصد، بیش از معلّمان هم‌تراز خود حقوق دریافت می‌کنند.

مقایسه نظام تربیت معلّم ژاپن و ایران

الف. ژاپن

در نظام آموزش و پرورش ژاپن تصدّی شغل معلّمی مستلزم داشتن گواهینامه معلّمی است که براساس مدرک تحصیلی دانشگاهی، دوره‌های آموزشی ویژه و موفقیت در آزمون علمی و مصاحبه و سنجش تواناییهای عملی و ویژگیهای شخصیتی و اخلاقی توسط شورای آموزش و پرورش استان به داوطلبان داده می‌شود. طی این مراحل برای دریافت پذیرش بسیار مشکل است و این از جهتی به علت رقابت شدید داوطلبان برای احراز شغل معلّمی است. در شرایط فعلی سالانه ۲۰۰۰۰۰ نفر متقاضی برای پذیرش حدود ۳۸۰۰۰ نفر در آموزش و پرورش رقابت می‌کنند. گواهینامه معلّمی دریافتی از شورای آموزش و پرورش استان در سایر استانها معتبر بوده و برای دارنده آن به عنوان ضمانت کاری در سراسر زندگی محسوب می‌گردد. مسؤولان اداره آموزش و پرورش به آموزشهای ضمن خدمت معلّمان و کارکنان آموزشی توجه ویژه دارند. نگرش آنها به آموزش ضمن خدمت علاوه بروسیله‌ای برای انتقال تجربیات و دانشهای جدید به معلّمان، عاملی حیاتی است که ضامن پیشرفت اخلاق و گسترش طرز تفکر صحیح و عادات و آداب زندگی فردی و اجتماعی است. در نظام آموزش و پرورش ژاپن، معلّم جایگاه برجسته و ویژه‌ای را به خود

اختصاص داده است. مردم از معلمان انتظار دارند که ارزشهای فرهنگی و اخلاقی را در کلیه فعالیت‌های آموزشی تعمیم دهند و به‌باروری شخصیت فرزندان خود در مدرسه و خارج از آن همت گمارند. در ژاپن امروز هیچ شغل و حرفه‌ای به‌اندازه حرفه معلمی از موقعیت والایی برخوردار نیست. شغل معلمی از منزلت اجتماعی قابل‌تحسینی برخوردار است. معلمان ابتدایی از مهندسان راه و ساختمان و مکانیک و کارمندان عالی‌رتبه شرکت‌های بزرگ جایگاه اجتماعی فراتری دارند.

وضعیت اقتصادی و رفاهی معلمان رضایت‌بخش است. حقوق آنها تابعی از میزان تحصیلات و سابقه خدمت آنهاست و از مزایا و تسهیلات رفاهی ویژه برخوردارند. حقوق سال اول معلمان بالاتر از حقوق سایر شاغلینی نظیر بازرگانان، مهندسین و داروسازان است.

نقش راهنمایی و مشاوره معلمان در کلیه دوره‌های آموزش و پرورش برجسته است به‌طوری‌که معلمان از ۴۴ ساعت حضور در مدرسه فقط حدود $\frac{1}{3}$ آن را به تدریس در کلاس می‌پردازند و بقیه ساعات هفته به‌راهنمایی، مشاوره و حل مشکلات دانش‌آموزان و کمک به‌بهبود و اجرای مناسب‌تر برنامه‌های آموزشی مدرسه اختصاص می‌یابد.

در سال ۱۹۸۶ حدود $\frac{67}{3}$ درصد معلمان ابتدایی، ۸۲ درصد معلمان دوره اول دبیرستان، $\frac{90}{9}$ درصد معلمان دوره دوم دبیرستان دارای تحصیلات دانشگاهی لیسانس و بالاتر بوده‌اند. $\frac{26}{7}$ درصد از معلمان ابتدایی $\frac{15}{9}$ درصد معلمان دوره اول دبیرستان و $\frac{5}{1}$ درصد معلمان دوره دوم دبیرستان، دارای گواهی‌نامه پایان دوره تحصیلات مدارس عالی بوده‌اند و فقط حدود ۷ درصد کل معلمان در کلیه دوره‌های آموزشی دارای مدرک تحصیلی پایان دوره دبیرستان بوده‌اند. ضمن این‌که کلیه معلمان به‌طور مستمر از آموزشهای ضمن خدمت در خانه، مدرسه، اداره آموزش و پرورش، دانشگاهها، مؤسسات ملی آموزش و پرورش و دوره‌های کوتاه مدت اعزام به‌خارج بهره‌مندند.

اتحادیه معلمان ژاپن، سازمانی است که از معلمان و سایرکارکنان آموزش و پرورش تشکیل شده و از نفوذ بسیاری برخوردار است. هرگونه برنامه اصلاحی در آموزش و پرورش با نظر آنها عملی می‌شود. این اتحادیه نقش مهمی در حمایت از حقوق و جایگاه معلمان و اجرای برنامه‌های توسعه آموزش و پرورش در زمینه‌های

مختلف دارد و بر عدم تمرکز سازمان و مدیریت آموزشی، استقلال مدارس، آزادی عمل بیشتر معلمان، آموزش و پرورش مبتنی بر دانش آموز محوری و شرکت وسیع معلمان در تصمیم‌گیریها، اصرار دارد. بیشتر معلمان به جهت دریافت امتیاز شغلی بیشتر و اعمال نظرات خود از اتحادیه حمایت می‌کنند.

ب. ایران

در نظام آموزش و پرورش ایران گزینش معلم دارای نارساییهای بسیاری است که بعضاً ناشی از موقعیت و جایگاه معلم در جامعه است. از مهمترین دشواریهای موجود نظام تربیت و گزینش معلم عدم جذابیت لازم مراکز تربیت معلم و حتی دانشگاههای تربیت معلم برای داوطلبان تحصیلات عالی است. معلم از جایگاه اجتماعی لازم برخوردار نیست و در شرایط فعلی، معلمی به عنوان شغلی اضطراری و نجات دهنده از بیکاری برای جوانان محسوب می‌شود. در سال ۱۳۶۲ هفت هزار نفر از قبول شدگان مراکز تربیت معلم در دانشگاهها نیز پذیرفته شدند و در نتیجه از ادامه تحصیل در تربیت معلم منصرف گردیدند. به علاوه در شرایط فعلی، تعداد قابل توجهی از دانشجویان دانشگاههای تربیت معلم از الزام به سپردن تعهد خدمت به وزارت آموزش و پرورش برای شروع به تحصیل در دانشگاهها ناراضی هستند و عملاً انگیزه لازم برای تحصیل جدی را نداشته و احساس می‌کنند امکان پیشرفت آنها با تعهد محضری وزارت آموزش و پرورش سلب شده است. میزان حقوق و تسهیلات رفاهی معلمان، بسیار محدود است و نسبت به سایر مشاغل اجتماعی با تحصیلات و تجربه یکسان به هیچ وجه قابل مقایسه نیست. حقوق و مزایای شغلی یک معلم در برخی موارد از تسهیلات رفاهی و حقوق یک کارگر ساده نیز کمتر است.

در سال تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱، قریب ۶۰/۸۲ درصد معلمان دوره دبیرستان، ۵/۲۵ درصد معلمان دوره راهنمایی تحصیلی، و ۰/۸۶ درصد معلمان مدارس ابتدایی دارای مدرک تحصیلی لیسانس و بالاتر بوده‌اند، ۲۱/۹۲ درصد معلمان دوره ابتدایی، ۷۴/۰۳ درصد معلمان دوره راهنمایی تحصیلی، و ۱۹/۰۴ درصد معلمان دوره دبیرستان دارای مدرک فوق‌دیپلم بوده‌اند و ۷۲/۸۶ درصد معلمان دوره ابتدایی، ۱۹/۳۱ درصد معلمان دوره راهنمایی تحصیلی و ۱۸/۷۶ درصد معلمان دوره دبیرستان دارای مدرک تحصیلی دیپلم بوده‌اند.

در همین سال ۴/۳۶ درصد معلمان ابتدایی، ۱/۴۰ درصد معلمان راهنمایی تحصیلی و ۱/۳۸ درصد معلمان دوره دبیرستان دارای مدرک تحصیلی کمتر از دیپلم بوده‌اند.

دوره‌های آموزشی تربیت معلم دارای دشواریهای زیاد آموزشی و اداری است. واحدهای آموزشی به صورت فشرده و با حداقل امکانات و تجهیزات کمک آموزشی، انگیزه لازم برای مطالعه و تحقیق بیشتر را از دانشجویان مراکز تربیت معلم گرفته است و از سوی دیگر اداره مراکز به صورت شبانه‌روزی با محدودیتهای بسیار و امکانات رفاهی ناچیز، عملاً روحیه معلمان نسل آینده را آزرده می‌سازد و در آینده وقتی با کمبود دوره‌های آموزش ضمن خدمت، حقوق ناکافی و عدم توجه به منزلت اجتماعی معلم و کم توجهی به نیازهای اولیه آنها همراه می‌شود. آنها را از انجام صحیح حداقل وظایف آموزش و پرورش که برعهده دارند، باز می‌دارد.

عدم ثبات در مدیریت‌ها و برقرار نبودن تناسب لازم میان اختیارات و مسؤولیت‌ها، مدیران مراکز تربیت معلم به علاوه دیوان سالاری شدید اداری، مدیریت مراکز تربیت معلم را بی‌جاذبه نموده و نهایتاً اداره کارآیی آن را با دشواریهای جدی روبه‌رو و شرایط لازم فعالیت آموزشی و پرورشی را فاقد رغبت و انگیزه مورد نیاز ساخته است.

میان نهادهای اجتماعی، اقتصادی، صنعتی، فرهنگی، آموزشی و تحقیقاتی و مراکز تربیت معلم ارتباط مؤثر و پویایی وجود ندارد. این مشکل موجب می‌گردد تا دانشجویان عملاً از واقعیت‌های موجود دور بمانند و با نگرشهای متفاوت و بعضاً غیر واقعی و کم تأثیر در منزلت حساس معلمی شروع به انجام وظیفه نمایند.

برهمنه این دشواریها باید نارسایی‌های گزینش دانشجویان مراکز و دانشگاههای تربیت معلم را افزود. دانشجویان مراکز تربیت معلم بعضاً تواناییها و علاقه لازم شغل معلمی را ندارند و دانشجویان دانشگاههای تربیت معلم نیز اغلب به جهت تعهدات محضری داده شده به وزارت آموزش و پرورش، احساس غبن می‌کنند و تصور غلط عدم امکان پیشرفت در دوره‌های بالاتر آموزش عالی را در ذهن پروراندند. به علاوه بسیاری از آنها به جهت بهره‌مندی از بورس تحصیلی، امنیت شغلی، اقتصادی و موقعیت اجتماعی در آغاز تحصیل، انگیزه‌های اولیه و لازم برای پویایی بیشتر و رقابت صحیح برای تحصیل و تحقیق مورد نظر را از دست داده‌اند و خود را با حداقل‌های غیر قابل قبول، توانا در انجام وظایف معلمی در آینده می‌بینند!

نتیجه

مقایسه جایگاه و نقش معلم در ژاپن و ایران این نکته مهم را روشن می‌سازد که گسترش آموزش و پرورش و ایفای نقش مؤثر آن در توسعه اقتصادی و اجتماعی تا حدود بسیار زیادی متأثر از نحوه عملکرد معلم در فرایند آموزش و پرورش است و کیفیت فعالیت معلم، ارتباط مستقیم به موقعیت اجتماعی، اقتصادی، و آموزشی وی دارد.

توسعه آموزش و پرورش و کارآیی آن بیش از هر زمان دیگر نیازمند ایجاد جاذبه‌های لازم برای جلب همکاری بهترین استعدادها به عنوان معلم است. اهمیت معلم و توجه به جایگاه وی در نظام آموزش و پرورش باید به عنوان یک وظیفه ملی مطرح باشد و امکانات لازم در همه زمینه‌ها به خدمت گرفته شود. تأمین اقتصادی آموزش‌های لازم قبل و ضمن خدمت، تأکید بر نقش راهنمایی و مشاوره معلم به عنوان مهم‌ترین عامل سازنده شخصیت نسل‌های آینده باید در صدر برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی قرار گیرد؛ زیرا هر توسعه‌ای به آموزش و پرورش وابسته است و یکی از مهمترین عوامل آموزش و پرورش معلم است.

عدم توجه به نقش و جایگاه معلم، آموزش و پرورش را از داشتن نیروی انسانی متخصص، متعهد و دلسوز محروم می‌سازد و این امر، کیفیت اجرای برنامه‌های آموزشی را حتی اگر با بهترین طرحها، امکانات و تجهیزات آموزشی همراه باشد. تحت تأثیر قرار خواهد داد. و در نتیجه هدف‌های نظام آموزش و پرورش و انتظارات مردم از مدرسه برآورده نخواهد شد.

مقایسه و دقت در سطح تحصیلات معلمان ژاپن و ایران در دوره‌های مختلف آموزش و پرورش این نکته را روشن‌تر تبیین می‌کند.

جدول ۴. مقایسه درصد توزیع معلمان برحسب مدرک تحصیلی در ژاپن^۱ و ایران^۲

معلمان دوره دوم دبیرستان		معلمان دوره اول دبیرستان		معلمان ابتدای		مدرک تحصیلی
ایران	ژاپن	ایران	ژاپن	ایران	ژاپن	
۶۰/۸۲	۹۰/۹	۵/۲۵	۸۲	۰/۸۶	۶۷/۳	لیسانس و بالاتر
۱۹/۰۴	۵/۱	۷۴/۰۳	۱۵/۹	۲۱/۹۲	۲۶/۷	فوق دیپلم
۱۸/۷۶	۱	۱۹/۳۱	۱/۲	۷۲/۸۶	۵	دیپلم
۱/۳۸	۲/۹	۱/۴۰	۰/۸	۴/۳۶	۱/۱	کمتر از دیپلم

۱. طبق آمار ژاپن مربوط به سال ۱۹۸۶.

۲. طبق آمار ایران مربوط به سال تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱.

پیشنهادهایی برای بهسازی فرایند تأمین و تربیت نیروی انسانی آموزش و پرورش

۱. نگاهی به درصد توزیع معلمان برحسب مدرک تحصیلی آنها در سال تحصیلی ۱۳۷۱-۷۲ این نکته مهم را روشن می‌سازد که کیفیت نیروی انسانی آموزش و پرورش که به‌عنوان معلم انجام وظیفه می‌کنند باید بیش از پیش بهبود یابد. در شرایط فعلی حدود ۳۹ درصد معلمان دبیرستانها تحصیلاتی کمتر از لیسانس، ۲۰ درصد معلمان مدارس راهنمایی تحصیلاتی کمتر از فوق دیپلم و ۵ درصد از معلمان مدارس ابتدایی تحصیلاتی کمتر از دیپلم و ۷۲ درصد آنها، تحصیلاتی معادل دیپلم دارند آموزش و پرورش باید برای این مهم، برنامه‌هایی با فوریت تمام جهت سرمایه‌گذاریهای لازم تهیه نماید. این وظیفه و مسؤولیتی است که کمتر از سایر وظایف آموزش و پرورش قابل تقسیم با مؤسسات آموزشی غیر انتفاعی است. لذا لازم است آموزش و پرورش توجه بیشتری داشته باشد. در سال تحصیلی ۶۷-۱۳۶۶، حدود ۷۲ درصد معلمان دوره دبیرستان دارای مدرک لیسانس بوده‌اند که در مقایسه با رقم حدود ۶۱ درصد سال تحصیلی ۱۳۷۱-۷۲ نزدیک به ۱۱ درصد کاهش را نشان می‌دهد.

۲. معلمان علاوه بر آنکه درگیر مشکلات مادی و زندگی اقتصادی‌اند، از دشواریهای فرهنگی و عدم اختیارات لازم متناسب با مسؤولیت‌های واگذار شده نیز رنج می‌برند و آنگاه که بانگ‌ریش محدود جامعه به آموزش و پرورش همراه می‌گردد شرایطی را می‌سازد که امروزه در جامعه بحث در به‌کارگیری شیوه‌هایی است که از تحقیق معلم جلوگیری شود.

پیشنهاد می‌گردد وزارت آموزش و پرورش با استفاده بیشتر از وسایل ارتباط جمعی بویژه رسانه‌های همگانی چون صدا و سیما، نسبت به بهسازی نگرش جامعه در خصوص نقش‌های آموزش و پرورش و جایگاه معلم اقدام نموده و طی برنامه‌های نظام‌دار و همه‌جانبه این مهم را برای نهادهای اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی جامعه تبیین نماید.

۳. تمرکز شدید اداری، عدم ثبات مدیریت‌ها و عدم تناسب میان اختیار و مسؤولیت در واحدهای آموزشی مشکلاتی را به همراه آورده و عملاً انگیزه‌های کافی برای ایفای صحیح نقش‌های معلمی را از دست آنها گرفته است. لازم است به‌نحو شایسته‌ای در ارائه اختیارات بیشتری به مناطق آموزش و پرورش و معلمان و جلب نظر آنها و بهادادن به مشارکت معلمان در برنامه‌ریزیها بویژه در تهیه و تألیف کتابهای درسی اقدام شود.

مطالعه تطبیقی نظام تربیت معلّم ایران و ژاپن : ۲۰۳

۴. براساس برنامه‌های اصولی و همگانی باید ارتباط میان اولیا و معلّمان را بیش از پیش تقویت نمود تا امکانات خانواده‌ها به نحو شایسته‌ای در اختیار آموزش و پرورش فرزندان قرار گیرد.

۵. برای بهره‌گیری بیشتر از امکانات نیروی انسانی جامعه در آموزش و پرورش پیشنهاد می‌شود آیین‌نامه‌هایی که امکانات اجرایی این مهم را فراهم می‌سازد تهیه شود. بدین ترتیب بسیاری از نیروهای انسانی متخصص علاقه‌مند خواهند توانست به صورت پاره وقت به خدمت در آموزش و پرورش درآیند.

۶. آموزش‌های ضمن خدمت معلّمان در بسیاری موارد، نقشی معادل مراکز تربیت معلّم و بلکه مؤثرتر ایفا می‌کنند، چرا که آگاهیهای علمی همراه با تجربه‌های عملی مورد مذاقه و مباحثه قرار می‌گیرد و نتایج کاربردی حاصل می‌شود. لذا لازم است وزارت آموزش و پرورش بویژه در شهرهایی که دارای دانشگاه و مؤسسات آموزش عالی هستند به ادارات اجازه دهد تا نسبت به ایجاد دوره‌های آموزش ضمن خدمت اقدام نمایند

آنچه در شرایط فعلی تحت عنوان آموزش ضمن خدمت وجود دارد کافی نیست. به نظر می‌رسد مناطق آموزش و پرورش در ترویج آموزشهای ضمن خدمت نیازمند اختیارات قانونی بیشتری هستند و در این صورت خواهند توانست از امکانات منطقه‌ای استفاده‌های بیشتری ببرند.

۷. موفقیت طرح جدید آموزش متوسطه تا حدود بسیار زیادی به نحوه فعالیت، انگیزه و علاقه معلّمان بستگی دارد. لازم است نسبت به این مهم حساسیت بیشتر نشان داده شود. معاونت تأمین و تربیت نیروی انسانی وزارت آموزش و پرورش می‌تواند با برقراری سمینارهای کشوری و منطقه‌ای به انجام هدف مذکور کمک نماید، بعلاوه برقراری سمینارهایی با ابتکار وزارت آموزش و پرورش در دانشگاههای تربیت معلّم جهت توجیه و آشنایی و رفع ابهامات احتمالی دانشجویانی که در آینده نزدیک معلّم خواهند بود، بسیار سازنده است.

نگارنده حسب وظیفه دانشجویان خود را در دروس برنامه‌ریزی آموزشی - مدیریت آموزشی و تمرین دبیری با این مهم درگیر ساخته و نتایج سودمندی در ایجاد نگرش سازنده نسبت به نظام متوسطه جدید و ایجاد آمادگی‌های لازم برای ایفای نقش مؤثر در پایگاه معلّمی در نظام جدید متوسطه گرفته است.

۸. وزارت آموزش و پرورش باید برای برقراری ارتباط مؤثر و سازنده میان مدارس و دانشگاهها، بویژه دانشگاههای تربیت معلم برنامه‌ای جدی تهیه کرده به اجرا درآورد. دانشگاههای ما، از جمله دانشگاههای تربیت معلم، با نهاد آموزش و پرورش ارتباط و تعامل لازم را ندارند. لازم است وزارت آموزش و پرورش در برقراری این تعامل پیش قدم شود و برای آینده‌های دورتر درصدد گرفتن مدیریت دانشگاههای تربیت معلم برای اداره اثربخشی این نهاد مهم تربیت نیروی انسانی آموزش و پرورش کشور باشد. این پیشنهاد بویژه در آستانه تغییر بنیادی نظام آموزش و پرورش بسیار حیاتی و مهم می‌نماید، چرا که موفقیت همه برنامه‌ها در نظام آموزشی جدید بستگی به نگرش سازنده و آمادگیهای علمی و عملی معلمان ما دارد.

۹. با توجه به گسترش مؤسسات آموزش عالی دولتی و غیر دولتی و برنامه‌های آینده آموزش عالی پیشنهاد می‌شود، وزارت آموزش و پرورش پس از پایان تحصیلات دانشجویان در یک رقابت سازنده، نسبت به استخدام آنها اقدام کند تا دانشجویان تعهد دبیری فعلی حداقل، تلاشی وانگیزه‌ای را برای تحصیل در دانشگاه در خود احساس کنند. در شرایط فعلی، دانشجویان متعهد دبیری عملاً انگیزه لازم را برای تحصیل ندارند، زیرا براساس نظریه‌های انگیزش، آنگاه که نیازهای اولیه مرتفع شد عملاً آن نیازها موجد انگیزه نیست و بالتبع نیازهای ثانویه خود را نشان می‌دهد و در شرایط فعلی وزارت آموزش و پرورش حتی برای بسیاری از معلمان از برآوردن نیازهای اولیه نیز ناتوان است. در این شرایط حداقل تأکید بر امکان ادامه تحصیل و اعطای امتیازات بیشتر به دانشجویانی که با تعهد دبیری به دوره‌های فوق‌لیسانس راه می‌یابند بسیار مؤثر و کارساز خواهد بود.

۱۰. برقراری ارتباط میان مراکز تربیت معلم و جامعه به نحوی که دانشجویان، علاوه بر گذراندن دروس مشخص با دانشگاهها، مراکز صنعتی، علمی و تحقیقاتی و فرهنگی نیز ارتباط فعال داشته باشند و بدین نحو نگرش سازنده و همه‌جانبه‌ای نسبت به جامعه، تواناییها و دشواریهای شغل معلمی پیدا کنند.

۱۱. چنانچه اداره مراکز تربیت معلم با نظر دانشجویان صورت گیرد، علاوه فرهنگ پویای دانشگاهی در مراکز ترویج شود و ارائه کنفرانس‌ها و سمینارهای علمی رونق یابد و رکود و انضباط شدید فعلی تعدیل گردد. گرایش به سوی مراکز تربیت معلم در داوطلبان تحصیلات عالی بیشتر خواهد شد. به علاوه ارتباط فعالتر میان دانشگاهها و

مطالعه تطبیقی نظام تربیت معلّم ایران و ژاپن : ۲۰۵

مراکز تربیت معلّم حتی به صورت سمینارهای علمی، این گرایش را تقویت خواهد کرد.

۱۲. هدایت تحصیلی دانش‌آموزان و انجام مشاوره‌های تحصیلی و شغلی سازنده از جمله مسؤولیت‌های سنگین شغل معلّمی است که متأسفانه تا حدود بسیار زیادی فراموش شده است. تجدید نظر در ساعات تدریس معلّمان و از طرفی تأکید بر تمام وقت بودن آنها امکان انجام این مهم را فراهم خواهد ساخت. بعلاوه مشارکت بیشتر معلّمان در اداره مؤسسات آموزشی و ارتباط مؤثرتر با اولیاء را موجب خواهد شد.

۱۳. تفویض اختیارات لازم و ممکن به ادارات کل مناطق ونواحی آموزش و پرورش جهت رفع مشکلات اداری، استخدامی، انتقالات و بعضاً مسائل ویژه معلّمان، تا حدود زیادی در اثربخشی فعالیت معلّمان و ایجاد اعتقاد بیشتر به ساختار اداری نظام آموزش و پرورش و نهایتاً آرامش روانی و امنیت شغلی آنها مؤثر خواهد بود و امکان کاهش برخی از دشواریهای موجود را فراهم خواهد ساخت.

مآخذ

۱. دفتر هماهنگی طرحها و برنامه‌ریزی توسعه وزارت آموزش و پرورش، نگرشی بر تحول تربیت معلّم در ایران، نشریه شماره ۲۰۸، مردادماه ۱۳۶۴، ص ۱۳.
۲. دفتر هماهنگی طرحها و برنامه‌ریزی توسعه وزارت آموزش و پرورش، آمار آموزش و پرورش سال تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱، ص ۱۰.
۳. همان مآخذ
۴. همان مآخذ، ص ۲.
۵. همان مآخذ، ص ۴.
۶. آمار آموزش و پرورش سال تحصیلی ۶۷-۱۳۶۶، ص خ و ر.
۷. آمار آموزش و پرورش سال تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱، ص ۳.
۸. آمار آموزش و پرورش سال تحصیلی ۶۷-۱۳۶۶، ص ج و ص.
۹. آمار آموزش و پرورش سال تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱، ص ۷-۳.
۱۰. عبدالحسین نفیسی. آموزش و پرورش در ژاپن و استرالیا، ص ۱۰۳-۱۱۴.
۱۱. ماسامی ماکی و دیگران، تربیت معلّم در ژاپن، ترجمه مرکز تحقیقات آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، نشریه شماره ۵۲، زمستان ۱۳۶۹، ص ۴.

۲۰۶ روان شناسی و علوم تربیتی

۱۲ . همان مأخذ، ص ۷۸ .

۱۳ . همان مأخذ، ص ۱۵-۱۶

۱۴ . همانجا .

15 . Ministry of Education, Science and Culture, Japan. Developement of Education in Japan
1986-1988/ P. 43.

16 . Ministry of Edacation, Science and Culture Goverhment of Japan. Monbusho, Japan. 1989.

۱۷ . ماسامی ماکی و دیگران، ص ۴ .